

delectabit emisse: nam mala emtio semper ingrata est, eo maxime, quod exprobrare stultitiam domino videtur. In hoc autem agello (si modo adriferit pretium) Tranquilli mei stomachum multa sollicitant, vicinitas urbis, opportunitas viæ, mediocritas villæ, modus ruris, qui avocet magis quam distringat. Scholasticis porro, ut hic est, sufficit abunde tantum soli, ut relevare caput, reficere oculos, reptare per limitem, unamque semitam terere, omnesque viticulas suas nosse & numerare arbusculas possint. Hæc tibi exposui, quo magis scires, quantum ille esset mihi, quantum ego tibi debiturus, si prædiolum istud, quod commendatur his dotibus, tam salubriter emerit, ut pœnitentiæ locum non relinquat. Vale.

LIBER II.

I.

C. PLINIUS (VOCONIO) ROMANO
SVO S.

*Virginii Ruffi, V. Cl. funus prædicat, ipsumque
laudibus pro merito ornat.*

Post aliquot annos insigne atque etiam memorabile populi Romani oculis spectaculum exhibuit publicum funus Verginii Ruffi, maximi & clarissimi civis, & perinde felicis. Triginta annis

nis gloriæ suæ supervixit. Legit scripta de se car-
 mina, legit historias, & posteritati suæ interfuit.
 Perfunctus est tertio consulatu, ut summum fasti-
 gium privati hominis impleret, quum principis no-
 huisset. Cæsares, quibus suspectus, atque etiam in-
 visus virtutibus fuerat, evasit. Reliquit incolumem
 Optimum atque amicissimum, tamquam ad hunc
 ipsum honorem publici funeris reservatus. An-
 num tertium & octogesimum excessit in altissima
 tranquillitate, pari veneratione. Vfus est firma va-
 letudine: nisi quod solébant ei manus tremere, ci-
 tra dolorem tamen: aditus tantum mortis durior
 longiorque, sed hic ipse laudabilis. Nam quum
 vocem præpararet, acturus in consulatu principi
 gratias, liber, quem sorte acceperat grandiore, &
 seni & stanti ipso pondere elapsus est. Hunc dum
 consequitur colligitque, per læve & lubricum pa-
 vimentum, fallente vestigio, cecidit, coxamque
 fregit, quæ parum apte collocata, reluctante ætate,
 male coiit. Hujus viri exsequiæ magnum orna-
 mentum principi, magnum seculo, magnum etiam
 foro & rostris attulerunt. Laudatus est a consule
 Cornelio Tacito: nam hic supremus felicitati ejus
 cumulus accessit, laudator eloquentissimus. Et ille
 quidem plenus annis abiit, plenus honoribus, illis
 etiam quos recusavit: nobis tamen quærendus ac
 desiderandus est, ut exemplar ævi prioris: mihi ve-
 ro præcipue, qui illum non solum publice, sed
 etiam privatim quantum admirabar, tantum dilige-
 bam; primum quod utrique eadem regio, municipi-
 pia

pia finitima, agri etiam possessionesque conjunctæ:
 præterea quod ille tutor mihi relictus, adfectum
 parentis exhibuit. Sic candidatum me suffragio or-
 navit: sic ad omnes honores meos ex secessibus ad-
 cucurrit, quum jampridem ejusmodi officiis re-
 nuntiasset: sic illo die, quo sacerdotes solent nomi-
 nare, quos dignissimos sacerdotio judicant, me sem-
 per nominabat. Quin etiam in hac novissima va-
 letudine veritus, ne forte inter quinqueviros crea-
 retur, qui minuendis publicis sumptibus judicio so-
 natus constituebantur, quum illi tot amici senes
 consularesque superessent, me hujus ætatis, per
 quem excusaretur, elegit, his quidem verbis, **ET-
 IAMSI FILIVM HABEREM, TIBI MANDA-
 REM.** Quibus ex causis necesse est, tamquam
 immaturam mortem ejus in sinu tuo defleam: si
 tamen fas est aut flere, aut omnino mortem voca-
 re, qua tanti viri mortalitas magis finita quam vita
 est. Vivit enim, vivetque semper, atque etiam
 latius in memoria hominum & sermone versabitur,
 postquam ab oculis recessit. Volui tibi multa alia
 scribere, sed totus animus in hac una contempla-
 tione defixus est. Verginium cogito, Verginium
 video, Verginium jam vanis imaginibus, recentibus
 tamen, audio, adloquor, teneo: cui fortasse
 cives aliquos virtutibus pares & habemus & habe-
 bimus: gloria neminem. Vale.

II.

C. PLINIUS PAVLLINO SVO S.

Accusat Paullinum negligentiae litterarum.

Iraſcor: nec liquet mihi an debeam, ſed iraſcor. Scis, quam ſit amor iniquus interdum, impotens ſape, *impotens* ſemper. Hæc tamen cauſa magna eſt, neſcio an juſta: ſed ego tanquam non minus juſta quam magna ſit, graviter iraſcor, quod a te tamdiu litteræ nullæ. Exorare me poteſ uno modo, ſi nunc ſaltem plurimas & longiſſimas miſeris. Hæc mihi ſola excuſatio vera, ceteræ falſæ videbuntur. Non ſum auditorus, **NON ERAM ROMAE, vel OCCVPATIO ERAM.** Illud enim nec dii ſinant, ut, **INFIRMIOR.** Ipſe ad villam partim ſtudiis, partim deſidia fruor: quorum utrumque ex otio naſcitur. Vale.

III.

C. PLINIUS NEPOTI SVO S.

Iſeum rhetoricum laudat, & Nepoſem, ut audiatur illum, adhortatur.

Magna hæc fama præceſſerat, major inventus eſt. Summa eſt facultas, copia, ubertas: dicit ſemper ex tempore, ſed tanquam diu ſcripſerit. Sermo Græcus, immo Atticus. Præſationes terſæ, græciles, dulces; graves interdum & erectæ. Poſcit controverſias plures, electionem auditoribus permittit, ſape etiam partes: ſurgit, amicitur, incipit.

pit. Statim omnia, ac pæne pariter, ad manum: sensus reconditi, occurrant verba: sed qualia? quaesita & exulta. Multa lectio in subitis, multa scriptio elucet. Proceuiatur apte, narrat aperte, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelsè: postremo docet, delectat, adficit; quid maxime, dubites. Crebra ἐνθυμήματα (καὶ νοήματα), syllogismi circumscripti & effecti: quod stilo quoque adsequi magnum est. Incredibilis memoria: repetit altius quæ dixit ex tempore, ne verbo quidem labitur. Ad tantam ἔργῳ studio & exercitatione pervenit. Nam diebus & noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loquitur. Annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantum est. Quo genere hominum nihil aut simplicius, aut sincerius, aut melius. Nos enim, qui in foro verisque litibus terimur, multum malitiæ, quamvis nolimus, addiscimus. Schola & auditorium, ut ficta causa, ita res inermis, innoxia est: nec minus felix, senibus præsertim. Nam quid in senectute felicius, quam quod dulcissimum est in iuventa? Quare ego Isæum non disertissimum tantum, verum etiam beatissimum iudico, quem tu nisi cognoscere concupiscis, saxeus ferreusque es. Proinde si non ob alia, nosque ipsos, at certe ut hunc audias, veni. Nunquamne legisti, Gaditanum quemdam Titii Livii nomine gloriæque commotum ad visendum eum ab ultimo terram orbe venisse, statimque, ut viderat, abiisse? ἀφιλόκαλον, illitteratum, iners, ac pæne etiam turpe est, non putare tanti cognitio-

nem, qua nulla est jucundior, nulla pulchrior, nulla denique humanior. Dices, Habeo hic quos legam, non minus disertos. Etiam: sed legendi semper occasio est, audiendi non semper. Præterea multo MAGIS, ut vulgo dicitur, VIVA VOX ADIFICIT. Nam licet acriora sint quæ legas, altius tamen in animo sedent, quæ pronuntiatio, vultus, habitus, gestus etiam dicentis adfigit. Nisi vero falsum putamus illud Aeschinis: qui quum legisset Rhodiis orationem Demosthenis, admirantibus cunctis: adjecisse fertur, *Τί δὲ εἰ αὐτῶ τῆ ἑρῆς (τὰ αὐτῶ ἔγματα βοῶντος) ἀκηκούετε;* & erat Aeschines, si Demostheni credimus, *μεγαλοφρονέτατος*: fatebatur tamen, longe melius eadem illa pronuntiassè ipsum qui pepererat. Quæ omnia huc tendunt, ut audias Isæum: vel ideo tantum, ut audieris. Vale.

IV.

C. PLINIVS CALVINÆ, S.

Calvinam hortatur, ne dubitet hereditatem adire: & enim solvissè creditoribus pro patre.

Si pluribus pater tuus, vel unicuilibet alii, quam mihi, debuisset, fuisset fortasse dubitandum, an adires hereditatem etiam viro gravem: quum vero ego adductus ad finitatis officio, dimissis omnibus, qui, non dico molestiores, sed diligentiores erant, creditor solus existerim: quumque vivente eo nubenti tibi in dotem centum millia contulerim, præ-
ter

ter eam summam, quam pater tuus quasi de meo dixit (erat enim solvenda de meo) magnum habes facilitatis meæ pignus: cujus fiducia debes famam defuncti pudoremque suscipere; ad quod ne te verbis magis quam rebus horter, quidquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri jubeo. Nec est, quod verearis, ne sit mihi ista onerosa donatio. Sunt quidem omnino nobis modica facultates, dignitas sumtuosa, reditus, propter conditionem agellorum, nescio minor an incertior: sed quod cessat ex reditu, frugalitate suppletur: ex qua velut e fonte, liberalitas nostra decurrit. Quæ tamen ita temperanda est, ne nimia profusione inarescat: sed temperanda in aliis, in te vero facile ratio constabit, etiamsi modum excesserit. Vale.

V.

C. PLINIUS LUPERCO SVO S.

Partem orationis, qua bibliothecam patriæ dedicaverat, Luperco perpoliendam mittit, ut superflua abscindat, nec vero omnes tollat digressiones.

Actionem & a te frequenter efflagitatam, & a me sæpe promissam exhibui tibi, non tamen totam. Adhuc enim pars ejus perpolitur. Interim quæ absolutiora mihi videbantur, non fuit alienum iudicio tuo tradi. His tu, rogo, intentionem scribentis accommodes. Nihil enim adhuc inter manus habui, cui majorem sollicitudinem præstare de-

deberem. Nam in ceteris actionibus existimationi
 hominum diligentia tantum & fides nostra; in hac
 etiam pietas subjicietur. Inde & liber crevit, dum
 ornare patriam & amplificare gaudemus, pariter-
 que & defensionem ejus deservimus & gloriae. Tu
 tamen haec ipsa, quantum ratio exegerit, refeca.
 Quoties enim ad fastidium legentium deliciasque
 respicio, intelligo nobis commendationem (etiam)
 ex ipsa mediocritate libri petendam. Idem tamen,
 qui a te hanc austeritatem exigo, cogor id quod di-
 versum est, postulare, ut in plerisque frontem re-
 mittas. Sunt enim quaedam adolescentium auri-
 bus danda, praesertim si materia non refragetur.
 Nam descriptiones locorum, quae in hoc libro fre-
 quentiores erunt, non historice tantum, sed prope
 poetice prosequi fas est. Quod tamen si quis existi-
 terit, qui putet nos lautius fecisse, quam orationis
 severitas exigat: hujus (ut ita dixerim) tristitiam
 reliquae partes actionis exorare debebunt. Adnixi
 certe sumus, ut, quamlibet diversa genera lecto-
 rum, per plures dicendi species teneremus. Ac
 sicut veremur, ne quibusdam pars aliqua secundum
 suam cujusque naturam non probetur: ita vidi-
 mur posse confidere, ut universitatem omnibus va-
 rietas ipsa commendet. Nam & in ratione convi-
 viorum, quamvis a plerisque cibus singuli temperemus,
 totam tamen cenam laudare omnes solemus:
 nec ea, quae stomachus noster recusat, adimunt
 gratiam illis, a quibus capitur. Atque haec ego
 sic accipi volo, non tamquam adsequutum esse me
cre-

credam, sed tamquam adsequi laboraverim. Fortasse non frustra, si modo (tu) curam tuam admo-
veris, interim istis, mox iis quæ sequuntur. Di-
ces, te non posse satis diligenter id facere, nisi prius
totam actionem cognoveris. Fateor: in præsentia
tamen & ista tibi familiariora fient, & quædam ex
his talia erunt, ut per partes emendari possint.
Etenim si avulsam statuæ caput aut membrum
aliquod inspiceres, non tu quidem ex illo posses
congruentiam æqualitatemque deprehendere, pos-
ses tamen judicare, an id ipsum satis elegans esset.
Nec alia ex causâ principia librorum circumferun-
tur, quam quia existimatur pars aliqua etiam sine
ceteris esse perfecta. Longius me provexit dulce-
do quædam tecum loquendi: sed jam finem fa-
ciam, ne modum, quem etiam orationi adhiben-
dum puto, in epistola excedam. Vale.

VI.

C. PLINIVS AVITO SVO S.

*Exemplo sordidi simul & sumtuosi hominis Avitum mo-
net, ut sordium & luxuriæ societatem fugiat.*

Longum est altius repetere, nec refert, quemad-
modum acciderit, ut homo minime familiaris
cœnarem apud quemdam, ut sibi videbatur, lau-
tum & diligentem: ut mihi, sordidum simul &
sumtuosum: nam sibi & paucis optima quædam;
ceteris, vilia & minuta ponebat. Vinum etiam par-

vulvis lagunculis in tria genera descripserat, non ut potestas eligendi, sed ne jus esset recusandi: & aliud sibi & nobis, aliud minoribus amicis (nam gradatim amicos habet), aliud suis nostrisque libertis. Animadvertit, qui mihi proximus recumbebat, & an probarem, interrogavit. Negavi. Tu ergo, inquit, quam consuetudinem sequeris? Eadem omnibus pono. Ad cœnam enim, non ad notam, invito: cunctisque rebus ex æquo, quos mensa & toro æquavi. Etiamne libertos? Etiam. Convictores enim tunc, non libertos, puto. Et ille, Magna tibi constat. Minime. Qui fieri potest? Potest: quia scilicet liberti mei non idem, quod ego, bibunt, sed idem ego, quod liberti. Et hercule, si gulæ temperes, non est onerosum, quo utaris ipse, communicare cum pluribus. Illa ergo reprimenda, illa quasi in ordinem redigenda est, si sumtibus parcas, quibus aliquanto rectius tua continentia, quam aliena contumelia, consulas. Quorsum hæc? Ne tibi optimæ indolis juveni quorundam in mensa luxuria specie frugalitatis imponat. Convenit autem amori in te meo, quoties tale aliquid inciderit, sub exemplo præmonere, quid debeas fugere. Igitur memento, nihil magis esse vitandum, quam istam luxuriæ & sordium novam societatem: quæ cum sint turpissima discreta ac separata, turpius junguntur. Vale.

VII.

C. PLINIUS MACRINO SVO S.

Narrat, triumphalem statuam Spurinnæ ob res bene gestas: etiam filio ejus defuncto aliam solatii causa positam esse.

Heri a senatu Vestricio Spurinnæ, principe auctore, triumphalis statua decreta est; non ita, ut multis, qui numquam in acie steterunt, numquam castra viderunt, numquam denique tubarum sonum, nisi in spectaculis, audierunt: verum ut illis, qui decus istud sudore & sanguine & factis adsequebantur. Nam Spurinna Bructerum regem vi & armis induxit in regnum: ostentatoque bello, ferocissimam gentem (quod est pulcherrimum victoriae genus) terrore perdomuit. Et hoc quidem virtutis præmium; illud solatium doloris accepit, quod filio ejus Cottio, quem amisit absens, habitus est honor statuæ. Rarum id in juvene: sed pater hoc quoque merebatur, cujus gravissimo vulnere magno aliquo fomento medendum fuit. Præterea Cottius ipse tam clarum specimen indolis dederat, ut vitæ ejus brevis & angusta debuerit hac veluti immortalitate proferri. Nam tanta ei sanctitas, gravitas, auctoritas etiam, ut posset senes illos provocare virtute, quibus nunc honore adæquatus est. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modo defuncti memoriæ & dolori patris, verum etiam exemplo prospectum est. Acuent ad bonas artes juventutem adolescentibus quoque (digni sint

mo.

modo) tanta præmia constituta: acuent principes viros ad liberos suscipiendos & gaudia ex superstitionibus, & ex amissis tam gloriosa solatia. His ex causis statua Cottii publice sator, nec privatim minus. Amavi consummatissimum juvenem tam ardentem, quam nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem ejus subinde intueri, subinde respicere, sub hac consistere, præter hanc commeare. Etenim si defunctorum imagines domi posite dolorem nostrum levant, quanto magis eæ, quibus in celeberrimo loco non modo species & vultus illorum, sed honor etiam & gloria refertur? Vale.

VIII.

C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Queritur de negotiorum multitudine, propter qua non possit, Caninii exemplo, in secessu studiis & aliis oblectamentis operam dare.

Studes? an piscaris? an venaris? an simul omnia? possunt enim omnia simul fieri ad Larium nostrum. Nam lacus piscem, feras silvæ, quibus lacus cingitur, studia altissimus iste secessus affatim suggerunt. Sed sive omnia simul, sive aliquid facias, non possum dicere, Invideo: angustamen, non & mihi licere, quæ sic concupisco, ut agri vinum, balinea, fontes. Numquamne hos arctissimos laqueos, si solvere negatur, abrumpam? numquam, puto. Nam veteribus negotiis nova

Plinii Epistol.

C

ac-

accrescunt, nec tamen priora peraguntur: tot ne-
xibus, tot quasi catenis majus in dies occupatio-
num agmen extenditur. Vale.

IX.

C. PLINIVS APOLLINARI SVO S.

*Euricius candidatus Apollinari commendat, ut ab illo
in petitione juvetur.*

Anxius me & inquietum habet petitio Sexti Eu-
ricii mei. Adficior cura, & quam pro me sol-
licitudinem non adii, quasi pro me altero patior:
& alioquin meus pudor, mea existimatio, mea di-
gnitas in discrimen adducitur. Ego Sexto latum
clavum a Cesare nostro, ego quaesturam impetra-
vi: meo suffragio pervenit ad jus tribunatus peten-
di, quem nisi obtinet in senatu, vereor, ne decepisse
Caesarem videar. Proinde admitendum est mihi,
ut talem eum judicent omnes, qualem esse princeps
mihi credidit. Quae causa si studium meum non
incitaret, adjutum tamen cuperem juvenem pro-
bissimum, gravissimum, eruditissimum, omni deni-
que laudē dignissimum, & quidem cum tota domo.
Nam pater ejus Euricius (Clarus) vir sanctus, anti-
quus, disertus, (atque) in agendis causis exercita-
tus, quas summa fide, pari constantia, nec verecun-
dia minore defendit. Habet avunculum C. Septi-
cium, quo nihil verius, nihil simplicius, nihil candi-
dus, nihil fidelius novi. Omnes me certatim, & ta-
men aequaliter amant: omnibus nunc ego in uno re-
fer-

ferre gratiam possum. Itaque preno amicos, supplico, ambio domos, stationesque circumeo: quantumque vel auctoritate vel gratia valeam, precibus experior. Te quoque obsecro, ut aliquam oneris mei partem suscipere tanti putes. Reddam vicem, si reposces: reddam & si non reposces. Diligeris, coleris, frequentaris: ostende modo, velle te, nec deerunt, qui, quod tu velis, cupiant. Vale.

X.

C. PLINIUS OCTAVIO SVO S.

Octavium ad carminum suorum editionem, saltem ad recitationem, adhortatur.

Hominem te patientem, vel potius durum ac pæne crudelem, qui tam insignes libros tamdiu teneas! Quousque & tibi & nobis invidetis: tibi, maximam laudem; nobis, voluptatem? Sine per ora hominum ferantur, iisdemque, quibus lingua Romana, spatiis pervagentur. Magna etiam longaque expectatio est: quam frustrari adhuc & differre non debes. Enotuerunt quidam tui versus, & invito te claustra tua fregerunt: hos nisi retrahes in corpus, quandoque, ut erroneus, aliquem, cujus dicantur, invenient. Habe ante oculos mortalitatem: a qua adferere te hoc uno monumento potes. Nam cetera, fragilia & caduca, non minus quam ipsi homines, occidunt desinuntque. Dices, ut soles, Amici mei viderint. Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laboriosos,

ut tantum curæ intentionisque suscipere & possint & velint: sed dispice, ne sit parum providum, sperare ex aliis, quod tibi ipse non præstes. Et de editione quidem interim, ut voles: recita saltem, quo magis libeat emittere: utque tandem percipias gaudium, quod ego olim pro te non temere præsumo. Imaginor enim, qui concursus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam silentium maneat. Quo ego, quum dico vel recito, non minus quam clamore delector; sit modo silentium acre & intentum & cupidum ulteriora audiendi. Hoc fructu tanto, tam parato, desine studia tua infinita ista cunctatione fraudare: quæ quum modum excedit, verendum est, ne inertix & desidiæ, vel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

XI.

C. PLINIUS ARRIANO SVO S.

Narrat, se actore & Tacito, Africa proconsulem Marium, repetundarum reum, a senatu damnatum esse.

Solet esse gaudio tibi, si quid actum est in senatu dignum ordine illo. Quamvis enim quietis amore secesseris, infidet tamen animo tuo majestatis publicæ cura. Accipe ergo, quod per hos dies actum est, personæ claritate famosum, severitate exempli salubre, rei magnitudine æternum. Marius Priscus, accusantibus Afris, quibus proconsul præfuit, omnia defensione, iudices petiit. Ego &
Cor.

Cornelius Tacitus adesse provincialibus iussi, existimavimus fidei nostræ convenire, notum senatui facere, excessisse Priscum inmanitate & savitia crimina, quibus dari iudices possent: quum ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecunias accepisset. Respondit Fronto Cælius, depreatusque est, ne quid ultra repetundarum legem quæreretur, omniaque actionis suæ vela vir movendarum lacrymarum peritissimus, quodam velut vento miserationis implevit. Magna contentio, magni utrimque clamores: aliis cognitionem senatus lege conclusam, aliis liberam solutamque dicitibus: quantumque admisisset reus, tantum vindicandum. Novissime consul designatus Julius Ferox, vir rectus & sanctus, Mario quidem iudices interim censuit dandos: evocandos autem, quibus diceretur innocentium pœnas vendidisse. Quæ sententia non prævaluit modo, sed omnino post tantas dissensiones fuit sola frequens: adnotatumque (est) experimentis, quod favor & misericordia acres & vehementes primos impetus habent, paulatim consilio & ratione, quasi restincta, confidunt. Unde evenit, ut quod multi clamore permixto tuentur, nemo tacentibus ceteris dicere velit. Patescit enim, quum separaris a turba, contemplatio rerum, quæ turba teguntur. Venerunt, qui adesse erant iussi, Vitellius Honoratus, & Flavius Martianus, ex quibus Honoratus trecentis millibus exsilium equitis Romani, septemque amicorum ejus ultimam pœnam: Martianus unius equitis Romani septin-

gentis millibus plura supplicia arguebatur emisse. Erat enim fustibus cæsus, damnatus in metallum, strangulatus in carcere. Sed Honoratum cognitioni senatus mors opportuna subtraxit, Martianus inductus est absente Prisco. Itaque Tutius Cerealis consularis jure senatorio postulavit, ut Priscus certior fieret: sive quia miserabiliorem, sive quia invidiosorem fore arbitrabatur, si præsens fuisset: sive (quod maxime credo) quia æquissimum erat, commune crimen ab utroque defendi: & si dilui non potuisset, in utroque puniri. Dilata res est in proximum senatum, cujus ipse conspectus augustissimus fuit. Princeps præsidebat (erat enim consul): ad hoc Januarius mensis cum (propter) cetera, tum præcipue senatorum frequentia celeberrimus, præterea causæ amplitudo, auctaque dilatione expectatio & fama, insitumque mortalibus studium magna & inusitata noscendi, omnes undique exciverat. Imaginare, quæ sollicitudo nobis, qui metus, quibus super tanta re in illo cætu, præsentem Cæsare dicendum erat. Equidem in senatu non semel egi: quinimmo nusquam audiri benignius soleo: tunc me tamen, ut nova, omnia novo metu permovebant. Observabatur præter illa, quæ supra dixi, causæ difficultas: stabat modo consularis, modo septemvir epulorum, jam neutrum. Erat igitur perquam onerosum, accusare damnatum: quem ut premebat atrocitas criminis, ita quasi peractæ damnationes miseratio tuebatur. Vtcumque tamen animum cogitationemque collegi. Cæpi dicere non minore

audientium adfensu, quam sollicitudine mea: dixi
 horis pæne quinque. Nam duodecim clepsydris
 quas spatiosissimas acceperam, sunt additæ qua-
 tuor. Adeo illa ipsa, quæ dura & adversa dicturo
 videbantur, secunda dicenti fuerunt. Caesar qui-
 dem mihi tantum studium, tantam etiam curam
 (nimium est enim dicere sollicitudinem) præstitit,
 ut libertum meum, post me stantem, sæpius admo-
 neret, voci laterique consulerem: quum me vehe-
 mentius putaret intendi, quam gracilitas mea per-
 peti posset. Respondit mihi pro Martiano Clau-
 dius Marcellinus. Missus deinde senatus, & revo-
 catus in posterum. Neque enim (jam) inchoari
 poterat actio, nisi (ut) noctis interventu scindere-
 tur. Postero die dixit pro Mario Salvius Liberalis,
 vir subtilis, dispositus, acer, disertus: in illa vero
 causa omnes artes suas protulit. Respondit Corne-
 lius Tacitus eloquentissime, & quod eximium ora-
 tioni ejus inest, *σεμνὸς*. Dixit pro Mario rursus
 Fronto Catus insigniter: utque jam locus ille posce-
 bat, plus in precibus temporis, quam in defensione
 consumisit. Hujus actionem vespere inclusit: non
 tamen sic, ut abrumperet. Itaque in tertium
 diem probationes exierunt. Jam hoc ipsum pul-
 crum & antiquum, senatum nocte dimitti, triduo
 vocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus COS.
 designatus, vir egregius, & pro veritate firmissimus,
 censuit septingenta millia, quæ acceperat Marius,
 arario inferenda: Mario urbe Italiaque interdican-
 dum: Martiano hoc amplius, Africa. In fine sen-
 ten-

tentiæ adiecit, quod ego & Tacitus in iuncta advo-
 catione diligenter fortiterque functi essemus, arbi-
 trari senatum, ita nos fecisse, ut dignum mandatis
 partibus fuerit. Adfenserunt consules designati,
 omnes etiam consulares usque ad Pompejum Col-
 legam: ille & septingenta millia, quæ acceperat
 Marius, arario inferenda, & Martianum in quin-
 quennium relegandum: Marium repetundarum
 pœna, quam jam passus esset, censuit relinquen-
 dum. Erant in utraque sententia multi, fortasse
 etiam plures in hac vel solutiore vel molliore.
 Nam quidam ex illis quoque, qui Cornuto vide-
 bantur adfensî, hunc qui post ipsos censuerat, se-
 quebantur. Sed quum fieret discessio, qui sellis
 consulum adsisterant, in Cornuti sententiã ire cœ-
 perunt. Tum illi, qui se Collegæ adnumerari pa-
 tiebantur, in diversum transierunt: Collega cum
 paucis relictus. Multum postea de impulsoribus
 suis, præcipue de Regulo, questus est, qui se in
 sententiã, quam ipse dictaverat, deseruisset. Est
 alioqui Regulo tam mobile ingenium, ut plurimum
 audeat, plurimum timeat. Hic finis cognitionis
 amplissimæ, superest tamen *κατ'ἀρχήν* non leve,
 Hostilius Firminus, legatus Marii Prisci, qui per-
 missus causa, graviter vehementerque vexatus est.
 Nam & rationibus Martiani, & sermone, quem ille
 habuerat in ordine Leptitanorum, operam suam
 Prisco ad turpissimum ministerium commodasse,
 stipulatusque de Martiano quinquaginta millia de-
 narium probabatur: ipse præterea accepisse fester-
 tium

tium decem millia, fœdissimo quidem (titulo) nomine unguentarii, qui titulus a vita hominis comiti semper & punicati non abhorrerat. Placuit, consente Cornuto, referri de eo proximo senatu. Tunc enim, casu incertum, an conscientia, abfuerat. Habes res urbanas: invicem rusticas scribe; quid arbusculæ tuæ, quid vineæ, quid segetes agunt, quid oves delicatissimæ? In summa, nisi æque longam epistolam reddes, non est quod postea, nisi brevissimam, expectes. Vale.

XII.

C. PLINIUS ARRIANO SVO S.

Eventum causæ Firmini legati, quam superiori epistola notaverat, perscribit.

A *εὐεργετικῶν* illud, quod superesse Marii Prisci causæ proxime scripseram, nescio an satis circumcisum, tamen & adrasum est. Firminus indutus in senatum respondit crimini noto: sequutæ sunt diversæ sententiæ consulum designatorum. Cornutus Tertullus censuit ordine movendum: acutius Nerva, in fortitione provinciæ rationem ejus non habendam. Quæ sententia, tamquam mitior, vicit, quum sit alioqui durior tristiorque. Quid enim miserius, quam exsectum & exemptum honoribus senatoriis, labore & molestia non carere? quid gravius, quam tanta ignominia adfectum, non in solitudine latere, sed in hac altissima specula conspiciendum se monstrandumque præbere?

Præterea, quid publice minus aut congruens aut decorum? notatum a senatu in senatu sedere? ipsisque illis, a quibus sit notatus, æquari? submotum a proconsulatu, quia se in legatione turpiter gesserat, de proconsulibus judicare? damnatumque fordium, vel damnare alios vel absolvere? Sed hoc pluribus visum est. Numerantur enim sententiæ, non ponderantur: nec aliud in publico consilio potest fieri, in quo nihil est tam inæquate, quam æqualitas ipsa. Nam quum sit impar prudentia, par omnium jus est. Implevi promissum, priorisque epistolæ fidem exsolvi, quam ex spatio temporis jam recepisse te colligo. Nam & festinanti & diligenti tabellario dedi: nisi quid impedimenti in via passus est. Tuæ nunc partes, ut primum illam, deinde hanc remunereris litteris, quales isthinc redire uberrimæ possunt. Vale.

XIII.

C. PLINIUS PRISCO SVO S.

Prisco copiarum rectori Voconium Romanum commendat.

Et tu occasiones obligandi me avidissime amplecteris, & ego nemini libentius debeo. Duabus ergo de causis a te potissimum petere constitui, quod impetratum maxime cupio. Regis exercitium amplissimum; hinc tibi beneficiorum larga materia, longum præterea tempus, quo amicos tuos exornare potuisti. Convertere ad nostros,
nec

nec hos multos. Malles tu quidem multos, sed
 mea verecundiâ sufficit unus aut alter, ac potius
 unus. Is erit Voconius Romanus. Pater ei in
 equestri gradu clarus, clarior vitricus, immo pater
 alius. Nam huic quoque nomini pietate successit,
 Mater e primis citerioris Hispaniâ. Scis quod ju-
 dicium provinciâ illius; scis quanta sit gravitas:
 (ipse) flamen proxime fuit. Hunc ego, quam
 simul studeremus, arcte familiariterque dilexi: ille
 meus in urbe, ille in secessu contubernalis: cum
 hoc seria, cum hoc jocos miscui. Quid enim aut
 illo fidelius amico, aut sodale jucundius? Mira in
 fermone, mira etiam in ore ipso vultuque suavitas.
 Ad hoc ingenium excelsum, subtile, dulce, facile,
 eruditum in causis agendis. Epistolas quidem
 scribit, ut Musas ipsas Latine loqui credas. Ama-
 tur a me plurimum, nec tamen vincitur. Equidem
 juvenis statim juveni, quantum potui per aetatem,
 avidissime contuli, & nuper ab optimo principe
 trium liberorum ei jus impetravi. Quod quam-
 quam parce & cum delectu daret, mihi tamen, tam-
 quam eligeret, indulxit. Hæc beneficia mea tueri
 nullo modo melius, quam ut augeam, possum,
 præsertim quum ipse illa tam grate interpretetur,
 ut dum priora accipit, posteriora mereatur. Ha-
 bes, qualis, quam probatus carusque sit nobis.
 Quem rogo, pro ingenio, pro fortuna tua exornes.
 In primis ama hominem. Nam licet tribuas ei
 quantum amplissimum potes, nihil tamen amplius
 potes amicitia tua; cujus esse eum usque in intimam

familiaritatem capacem, quo magis scires, breviter tibi studia, mores, omnem denique vitam ejus expressi. Extenderem preces, nisi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac epistola fecissem. Rogat enim & quidem efficacissime, qui reddit causas rogandi. Vale.

XIV.

C. PLINIUS MAXIMO SVO S.

Centumvirales causas, tamquam obscuras, & ab adolescentulis profanatas, graviter notat.

Verum opinaris: distringor centumviralibus causis, quæ me exercent magis, quam delectant. Sunt enim pleræque parvæ & exiles. Raro incidit vel personarum claritate vel negotii magnitudine insignis. Ad hoc, perpauca, cum quibus juvet dicere: ceteri audaces, atque etiam magna ex parte adolescentuli obscuro ad declamandum huc transeunt, tam irreverenter & temere, ut mihi Attilius noster expresse dixisse videatur, sic in foro pueros a centumviralibus causis auspicari, ut ab Homero in scholis. Nam hic quoque, ut illic, primum cæpit esse quod maximam est. At hercule ante memoriam meam (majores natu ita solent dicere) ne nobilissimis quidem adolescentibus locus erat, nisi aliquo consulari producente: tanta veneratione pulcherrimum opus colebatur. Nunc, refractis pudoris & reverentiæ claustris omnia patent omnibus; nec inducuntur, sed irrumpunt. Sequun-

quantur auditores actoribus similes, conducti & redempti: manceps convenitur in media basilica, ubi tam palam sportula, quam in triclinio dantur. Ex judicio in judicium pari mercede transitur. Inde jam non inurbane σοφοιδαίς vocantur: iisdem Latinum nomen impositum est laudiceni: & tamen crescit in dies fœditas utraque lingua notata. Heri duo nomenclatores mei, (habent sane ætatem eorum, qui ruper togas sumserint,) ternis denariis ad laudandum trahebantur. Tanti constat, ut sis disertissimus. Hœc pretio, quamlibet numerosa, subfœllia implentur: hoc ingens corona colligitur: hoc infiniti clamores commoventur, quum μεσόχορος dedit signum. Opus est enim signo apud non intelligentes, ne audientes quidem. Nam plerique non audiunt, nec ulli magis laudant. Si quando transibis per basilicam, & voles scire, quomodo quisque dicat, nihil est, quod tribunal ascendas, nihil, quod præbeas aurem: facilis divinationo. Scito eum pessime dicere, qui laudabitur maxime. Primus hunc audiendi morem induxit Largius Licinius: hætenus tamen, ut auditores errogaret. Ita certe ex Quintiliano, præceptore meo, audisse memini. Narrabat ille, Adfectabar Domitium Afrum, quum apud centumviros diceret graviter & lente, (hoc enim illi actionis genus erat,) audiit ex proximo immodicum insolitumque clamorem: admiratus reticuit: ubi silentium factum est, repetiit quod abruperat: iterum clamor, iterum reticuit: & post silentium, cœpit idem tertio.

Novissime, quis diceret, quæsit: responsum est, Licinius. Tum intermissa causa, Centumviri, inquit, hoc artificium periiit. Quod alioqui perire incipiebat, quum periisse Afro videretur; nunc vero prope funditus extinctum & eversum est. Pudet referre, quæ, quam fracta pronuntiatione dicantur; quibus, quam teneris clamoribus excipiantur. Plausus tantum, ac sola cymbala, & tympana illis canticis desunt. Ululatus quidem (neque enim alio vocabulo potest exprimi theatris quoque indecora laudatio) large supersunt. Nos tamen adhuc & utilitas amicorum, & ratio ætatis, moratur ac retinet. Veremur enim, ne forte non has indignitates reliquisse, sed laborem refugisse videamur. Sumus tamen solito rariores: quod initium est gradatim desinendi. Vale.

XV.

C. PLINIUS VALERIANO SVO S.

Quomodo veteres & novi cœnti agri placeant, Valerianum interrogat.

Quo modo te veteres Marsi tui? quo modo emptio nova? placent agri, postquam tui facti sunt? Rarum id quidem! nihil enim æque gratum est adeptis, quam concupiscentibus. Me prædia materna parum commode tractant: delectant tamen, ut materna: alioqui longa patientia obcalui. Habent hunc finem assiduæ querelæ, quod queri pudet. Vale.

XVI.

XVI.

C. PLINIUS ANNIANO SVO S.

Anniano monenti, ut codicillos Aciliani irritos faciat, non confirmatos testamento; responderet, voluntatem legantis sibi pro lege esse.

Tu quidem pro cetera tua diligentia admones me, codicillos Aciliani, qui me ex parte instituit heredem, pro non scriptis habendos, quia non sint confirmati testamento. Quod jus ne mihi quidem ignotum est, quum sit iis etiam notum, qui nihil aliud sciunt: sed ego propriam quamdam legem mihi dixi, ut defunctorum voluntates, etiam si jure deficerent, quasi perfectas tuerer. Constat autem, codicillos istos Aciliani manu scriptos. Licet ergo non sint confirmati testamento, a me tamen, ut confirmati, observabuntur: praesertim quum delatori locus non sit. Nam si verendum esset, ne, quod ego dedissem, populus eriperet, cunctatior fortasse & cautior esse deberem: quum vero liceat heredi donare, quod in hereditate subsedit, nihil est, quod obstat illi meae legi, cui publicae leges non repugnant. Vale.

XVII.

C. PLINIUS GALLO SVO S.

Descriptio villae Laurentinae, qua miranti responderet, cur illa tantopere delectetur.

Miraris, cur me Laurentinum, vel, si ita mavis, Laurens meum tantopere delectet. Desines mi-

mirari, quum cognoveris gratiam villæ, opportunitatem loci, litoris spatium. Decem & septem millibus passuum ab urbe secessit: ut peractis, quæ agenda fuerint, salvo jam & composito die, possis ibi manere. Aditur non una via: nam & Laurentina & Ostiensis eodem ferunt, sed Laurentina a quartodecimo lapide, Ostiensis ab undecimo relinquenda est. Utrunque excipit iter aliqua ex parte arenosum, junctis paullo gravius & longius, equo breve & molle. Varia hinc atque inde facies. Nam modo occurrentibus silvis via coarctatur, modo latissimis pratis diffunditur & patescit. Multi greges ovium, multa ibi equorum boumque armenta: quæ montibus hieme depulsa, herbis & tepore verno nitescunt. Villa usibus capax, non sumtuosa tutela. Cujus in prima parte atrium frugi, nec tamen sordidum: deinde porticus in D litteræ similitudinem circumactæ: quibus parvula, sed festiva, area includitur. Egregium hæc adversum tempestates receptaculum: nam specularibus, ac multo magis imminentibus tectis muniuntur. Est contra medias cavadium hilare: mox trislinium satis pulerum, quod in litus excarrit: ac si quando Africo mare impulsum est, fractis jam & novissimis fluctibus leviter adluitur. Undique valvas, aut fenestras non minores valvis habet: atque ita a lateribus & a fronte quasi tria maria prospectat. A tergo cavadium, porticum, aream; porticum rursus, mox atrium, silvas & longinquos respicit montes. Hujus a lava retractius paullo cubiculum est amplum:

plant: deinde aliud minus, quod altera fenestra ad-
 mittit orientem, occidentem altera retinet. Hæc
 & subjacens mare longius quidem, sed securius in-
 tuetur. Hujus cubicali & triclinii illius objectu
 includitur angulus, qui purissimum solem continet
 & accendit. Hoc hibernaculum, hoc etiam gy-
 mnasium meorum est. Ibi omnes silent venti, ex-
 ceptis qui nubilum inducunt, & serenum ante,
 quam usum loci, eripiunt. Adnectitur angulo cu-
 biculum in apside curvatum, quod ambitum solis
 fenestris omnibus sequitur. Parieti ejus, in biblio-
 thecæ speciem, armarium insertum est, quod non
 legendos libros, sed lectitandos capit. Adhæret
 dormitorium membrum, transitu interjacente, qui,
 suspensus & tabulatus, conceptum vaporem salubri
 temperamento huc illucque digerit & ministrat.
 Reliqua pars lateris hujus fervorum libertorumque
 usibus detinetur, plerisque tam mundis, ut accipere
 hospites possint. Ex alio latere cubiculum est poli-
 tissimum, deinde vel cubiculum grande, vel modica
 cœnatio, quæ plurimo sole, plurimo mari lucet.
 Post hanc cubiculum cum procætone, altitudine
 æstivum, munimentis hibernum. Est enim sub-
 ductum omnibus ventis. Huic cubiculo aliud, &
 procætone, communi pariete junguntur. Inde ba-
 linei cella frigidaria spatiosa & effusa, cujus in con-
 trariis parietibus duo baptisteria, velutejecta, sinu-
 antur, abunde capacia, si innare in proximo cogi-
 tes. Adjacet unctuarium hypocauston: adjacet
 propnigeon balinei; mox duæ cellæ, magis ele-
 gan-

gantes, quam sumtuosa. Cohæret calida piscina mirifice, ex qua natantes mars adspiciunt. Nec procul spharisteriam, quod calidissimo soli, inclinato jam die, occurrit. Hinc turris erigitur, sub qua diætæ duæ; totidem in ipsa. Præterea cœnatio, quæ latissimam mare, longissimum litus, amenissimas villas prospicit. Est & alia turris: in hac cubiculum, in quo sol nascitur conditurque: lata post apotheca & horreum. Sub hoc triclinium, quod turbati maris non nisi fragorem & sonum patitur, eunque jam languidum ac desirientem: hortum & gestationem videt, qua hortus includitur. Gestatio buxo, aut rore marino, ubi deficit buxus, ambitur. Nam buxus, qua parte defenditur tectis, abunde virescit; aperto celo apertoque vento, &, quamquam longinqua adspersione maris, inarescit. Adjacet gestationi interiore circuitu vinea tenera & umbrosa, nudisque etiam pedibus mollis & cedens. Hortum morus & ficus frequens vestit: quarum arborum illa vel maxime ferax est terra, malignior ceteris. Hæc non deteriore, quam maris facie, cœnatio remota a mari fruitur. Cingitur diætis duabus a tergo, quarum fenestris subjacet vestibulum villæ, & hortus alius, pinguior & rusticus. Hinc cryptoporticus, prope publici operis, extenditur. Utrinque fenestræ, a mari plures, ab horto singulæ, & alternis pauciores. Hæc, quum serenus dies & immotus, omnes; quum hinc vel inde ventus inquietus, qua venti quiescunt, sine injuria patent. Ante cryptoporticum

cum

cum xyſtus violis odoratus. Teporem ſolis infulſi
 repercuſſu cryptoporticus auget, quæ ut tenet ſo-
 lem, ſic aquilonem inhibet ſubmovetque: quan-
 tumque caloris ante, tantum retro frigoris. Simi-
 liter Africum ſiſtit, atque ita diverſiſſimos ventos,
 alium alio a latere, frangit & finit. Hæc jucundi-
 tas ejus hieme, major æſtate. Nam ante meri-
 diem, xyſtum, poſt meridiem geſtationes hortique
 proximam partem umbra ſua temperat: quæ, ut
 dies crevit decrevitque, modo brevior, modo lon-
 gior hæc vel illac cadit. Ipſa vero cryptoporticus
 tunc maxime caret ſole, quum ardentiſſimus culmi-
 ni ejus inſiſtit. Ad hoc patentibus fenestris favo-
 nios accipit transmittitque: nec umquam aëre pi-
 gro & manente ingraveſcit. In capite xyſti deſi-
 ceptus cryptoporticus, horti diata, eſt, amores mei;
 re vera amores; ipſe poſuit. In hac heliocaminus
 quidem, alia xyſtum, alia mare, utraque ſolem, cu-
 biculum autem valvæ, cryptoporticum fenestra pro-
 ſpicit. Qua mare contra parietem medium, zothe-
 ca perquam eleganter recedit: quæ ſpecularibus &
 velis obductis reductiſque modo adjicitur cubiculo,
 modo auferitur. Lectum & duas cathedras capit:
 a pedibus mare, a tergo vilæ, a capite ſilvæ: tot
 facies locorum totidem fenestris & diſtinguit &
 miſcet. Junctum eſt cubiculum noctis & ſomni.
 Non illud voces ſervulorum, non maris murmur,
 non tempeſtatum motus, non fulgurum lumen, ac
 ne diem quidem ſentit, niſi fenestris apertis. Tam
 alti abditique ſecreti illa ratio, quod interjacens an-
 dron

dron parietem cubiculi hortique distinguit, atque in omnem sonum media inanitate consumit. Applicatum est cubicalo hypocaustum perexiguum, quod angusta fenestra suppositum calorem, ut ratio exigit, aut effundit aut retinet. Procæton inde & cubiculum porrigitur in solem: quem orientem statim exceptum ultra meridiem, obliquum quidem, sed tamen servat. In hanc ego diætam quum me recipio, abesse mihi etiam a villa mea videor, magnamque ejus voluptatem, præcipue Saturnalibus, capio, quum reliqua pars tæli, licentia dierum, festisque clamoribus personat. Nam nec ipse meorum lusibus, nec illi studiis meis obstrepunt. Hæc utilitas, hæc amœnitas deficitur aqua salienti, sed puteos, ac potius fontes habet. Sunt enim in summo: & omnino litoris illius mira natura: quocumque loco moveris humum, obvius & paratus humor occurrit, isque sincerus, ac ne leviter quidem tanta maris vicinitate falsus. Sugerunt affatim ligna proximæ silvæ; ceteras copias Ostiensis colonia ministrat. Frugi quidem homini sufficit etiam vicus, quem una villa discernit: in hoc balinea meritoria tria. Magna commoditas, si forte balineum domi vel subito adventus, vel brevior mora calefacere dissuadeat. Litus ornant varietate gratissima, nunc continua, nunc intermissa tecta villarum, quæ præsent multarum urbium faciem, sive ipso mari, sive ipso litore utare. Quod nunquam longa tranquillitas mollit, sapius frequens & contrarius fluctus indurat. Mare non sa-

ne pretiosis piscibus abundat: soles tamen & squillas optimas suggerit. Villa vero nostra etiam mediterraneas copias praestat, lac in primis. Nam illuc e pascuis pecora conveniunt, si quando aquam umbramque sectantur. Justisne de causis eum tibi videor incolere, inhabitare, diligere secessum? quem tu, nimis urbanus es, nisi concupiscis: atque utinam concupiscas! et tot tantisque dotibus villulae nostrae maxima commendatio ex tuo conubernio accedat. Vale.

XVIII.

C. PLINIUS MAURICO SVO S.

Maurico promittit, se fratris filiis praëceptorem electurum esse.

Quid a te jucundius mihi potuit injungi, quam ut praëceptorem fratris tui liberis quærerem? Nam beneficio tuo in scholam redeo: illam dulcissimam ætatem quasi resumo. Sedeo inter juvenes, ut solebam: atque etiam experior, quantum apud illos auctoritatis ex studiis habeam. Nam proxime frequenti auditorio inter se coram multis ordinis nostri clare jocabantur: intravi, conticuerunt. Quod non referrem, nisi ad illorum magis laudem, quam ad meam, pertineret: ac nisi sperare te vellem, posse fratris tui filios probe discere. Quod superest, quum omnes, qui profitentur, audiero, quid de quoque sentiam, scribam: efficiamque, quantum tamen epistola consequi potero,

ut

ut ipse omnes audisse videaris. Debeo enim tibi, debeo memoria fratris tui hanc fidem, hoc studium, praesertim super tanta re. Nam quid magis interest vestra, quam ut liberi (dicerem tui, nisi nunc illos magis amares) digni illo patre, te patruo reperiantur? Quam curam mihi, etiamsi non mandasses, vindicassem. Nec ignoro suscipiendas offensas in eligendo praetore: sed oportet me non modo offensas, verum etiam similitates pro fratris tui filiis tam aequo animo subire, quam parentes pro suis. Vale.

XIX.

C. PLINIUS CEREALI SVO S.

Hortanti, ut actionem quamdam recitet, productis dubitandi rationibus, rem curatius expendendam proponit.

Hortaris, ut orationem amicis pluribus recitem. Faciam, quia hortaris: quamvis vehementer addubitem. Neque enim me praterit, actiones, quae recitantur, impetum omnem caloremque ac prope nomen suum perdere, ut quas soleant commendare simul & accendere iudicum confessus, celebritas advocatorum, expectatio eventus, fama non unius actoris, deductumque in partes audientium studium: ad hoc dicentis gestus, incessus, discursus etiam, omnibusque motibus animi consentaneus vigor corporis. Unde accidit, ut hi, qui sedentes agunt, quamvis illis maxima ex parte
su.

Supersint eadem illa, quæ stantibus, tamen hoc quod sedent, quasi debilitentur & deprimantur. Recitantium vero præcipua pronuntiationis adjuncta, oculi, manus præpediuntur: quo minus mirum est, si auditorum intentio languescit, nullis extrinsecus aut blandimentis capta aut aculeis excitata. His accedit, quod oratio, de qua loquor, pugna & contentiosa est. Porro ita natura comparatum est, ut ea, quæ scripsimus cum labore, etiam cum labore audiri putemus. Et sane quotusquisque tam rectus auditor, quem non potius dulcia hæc & sonantia, quam austera & pressa, delectent? Est quidem omnino turpis ista discordia; est tamen, quod plerumque evenit, ut aliud auditores, aliud iudices exigant: quum alioqui præcipue auditoriis adfici debeat, quibus idem si foret iudex, maxime permoveretur. Potest tamen fieri, ut quamquam in his difficultatibus libro isti novitas lenocinetur, novitas apud nostros: apud Græcos enim est quiddam, quamvis ex diverso, non tamen omnino dissimile. Nam, ut illis erat moris, leges, quas ut contrarias prioribus legibus arguebant, aliarum collatione convincere; ita nobis, inesse repetendarum legi, quod postularem, cum hac ipsa lege, tum aliis colligendum fuit. Quod nequaquam blandum auribus imperitorum, tanto majorem apud doctos habere gratiam debet, quanto minorem apud indoctos habet. Nos autem, si placuerit recitare, adhibitori sumus eruditissimum quemque: sed plane adhuc, an sit recitandum, examina

te-

tecum, omnesque, quos ego movi, in utraque parte calculos pone: idque elige, in quo vicerit ratio; a te enim ratio exigetur, nos excusabit obsequium. Vale.

XX.

C. PLINIUS CALVISIO SVO S.

Regulum tribus jucundis exemplis, ut testamentorum insidiatorem & injustum heredem, describit,

Astem para, & accipe auream fabulam: fabulas immo. Nam me priorum nova admonuit: nec refert, a qua potissimum incipiam. Verania Pisonis graviter jacebat: (hujus dico Pisonis, quem Galba adoptavit.) ad hanc Regulus venit. Primum impudentiam hominis, qui venerit ad ægram, cujus marito inimicissimus, ipsi invissimus fuerat. Esto, si venit tantum: at ille etiam proximus toro sedit: quo die, qua hora nata esset, interrogavit: ubi audivit, componit vultum, intendit oculos, movet labra, agit digitos, computat, nihil, nisi ut diu miseram expectatione suspendat. Habes, inquit, climactericum tempus, sed evades. Quod ut tibi magis liqueat, aruspicem consulam, quem sum frequenter expertus. Nec mora: sacrificium facit, adfirmat, exta cum fiderum significatione congruere. Illa, ut in periculo credula, postulat codicillos: legatum Regulo scribit: mox ingravescit; clamat moriens, O hominem nequam, perfidum, ac plus etiam quam perjurum!

quæ

qui sibi per salutem filii pserasset. Facit hoc Regulus non minus scelerate quam frequenter, quod iram deorum, quos ipse quotidie fallit, in caput infelicis pueri detestatur. Vellejus Blæsus, ille locuples consularis, novissima valetudine confictabatur: cupiebat mutare testamentum. Regulus, qui speraret aliquid ex novis tabulis, quia nuper captare eum cœperat, medicos hortari, rogare, quoque modo spiritum homini prorogarent. Postquam signatum est testamentum, mutat personam, vertit alloquutionem, iisdemque medicis, Quousque miserum cruciatis? quid invidetis bonam mortem, cui dare vitam non potestis? Moritur Blæsus, & tamquam omnia audisset, Regulo ne tantulum quidem. Sufficiant duæ fabulæ. An scholastica lege tertiam poscis? est unde fiat. Aurelia, ornata femina, signatura testamentum, sumserat pulcherrimas tunicas: Regulus quum venisset ad signandum, Rogo, inquit, has mihi leges. Aurelia ludere hominem putabat; ille serio instabat. Nec multa: coëgit mulierem aperire tabulas, ac sibi tunicas, quas erat induta, legare: observavit scribentem, inspexit an scripisset. Et Aurelia quidem vivit, ille tamen istud tamquam morituram coëgit. Et hic hereditates, hic legata, quasi mereatur, accipit. Ἀλλὰ τί διατεινομεν in ea civitate, in qua jampridem non minora præmia, immo majora, nequitia & improbitas, quam pudor & virtus habent? Adspice Regulum, qui ex paupere & tenui ad tantas opes per flagitia processit, ut ipse mihi dixerit,

Plinij Epistolæ

D

quum

quum consuleret, quam cito festerium sexcenties impleturus esset, invenisse exta duplicata, quibus portendi, millies & ducenties habiturum. Et habebit, si modo, ut cœpit, aliena testamenta, quod est improbissimum genus falsi, ipsis, quorum sunt illa, dictaverit. Vale.

LIBER III.

I.

C. PLINIUS CALVISIO SVO S.

Spurinna vitam laudat, sibi que simile aliquando orium contingat, precatur.

Nescio, an ullum jucundius tempus exegerim, quam quo nuper apud Spurinnam fui; adeo quidem, ut neminem magis in senectute (si modo senescere datum est) æmulari velim: nihil est enim illo vitæ genere distinctius. Me autem ut certus siderum cursus, ita vita hominum disposita delectat, senum præferim. Nam juvenes adhuc confusa quædam & quasi turbata non indecent: senibus placida omnia & ordinata conveniunt, quibus industria sera, turpis ambitio est. Hanc regulam Spurinna constantissime servat; quin etiam parva hæc (parva, si non quotidie fiant) ordine quodam & velut orbe circumagit. Mane lectulo continetur: hora secunda caleos poscit: